

НАУКОВИЙ ВІСНИК ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 740-741

Германська філологія

ЗМІСТ

Вілітають Майстри, залишаючи спогад, як рану... Свідчить нам 'яні професора Олександра Дмитровича Огуя	3
О. Огуя МОВА, МОВЛЕННЯ ТА МОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ: квантитативні пошуки	10
N. Andreichuk CULTURE TEXT: TOWARDS THE NOTION OF CULTURAL SEMIOSIS	11
З. Битришчук РОЗМЕЖУВАННЯ ІДІОЛЕКТУ ТА ІДОСТИЛЮ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ	15
А. Білошарковська ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛСП «МЕТАЛ» НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТЛУМАЧНИХ СЛОВНИКІВ	18
М. Бойко МОДЕЛЮВАННЯ ПОНЯТТЄВОГО СКЛАДНИКА КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ЕСТЕТИЧНОЇ ОЦІНКИ ПРЕКРАСНЕ / ПОТВОРНЕ В ЛІРИЦІ АНГЛІЙСЬКОГО РОМАНТИЗМУ	23
С. Вискуленко ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПОНЯТЬ ФАХОВА МОВА ТА ЗАГАЛЬНОВЖИВАНА МОВА	27
Г. Галій СФЕРИ-ДЖЕРЕЛА МЕТАФОРИЧНИХ ТЕРМІНІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ФАХОВОЇ МОВИ ГЕОЛОГІЇ	30
Л. Гладкошук СІНОНІМІЧНІ ВІДНОШЕННЯ МІЖ ПРИКМЕТНИКАМИ ЛЕКСИЧНОЇ МІКРОСИСТЕМИ "СВІТЛИЙ" (на матеріалі сучасної англійської мови)	34
Ю. Гринишук КЛАСИФІКАЦІЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ ГЕОДЕЗИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ. ТЕРМІНИ-ОДНОСЛОВИ	39
Ю. Дев'ятих ЛІТЕРАТУРНИЙ НАРАТИВ У СУЧАСНІЙ ТЕОРІЇ ТЕКСТУ	43
О. Дюбіна СПІВВІДНОШЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПРАГМАТИКИ НЕОЛОГІЗМІВ СФЕРИ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ	46
І. Дробіт, Н. Рак АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ЧОТИРИКОМПОНЕНТНИХ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ ПСИХОЛОГІЇ	50
Н. Єсипенко КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ І ШЛЯХИ ЇЇ ВИВЧЕННЯ В ТЕКСТІ	52
Л. Загородня ГРАМАТИЧНЕ МАРКУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСКУРСУ ЯК МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФОКУСОМ УВАГИ	56
І. Задораженя ОЦІННИЙ ПОТЕНЦІАЛ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТАМИ – ІМЕННИКАМИ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПІДКЛАСУ «ЕМОЦІЇ, ПОЧУТТЯ»	59
І. Zakharchuk NOT-OPERATOR'S FUNCTIONS IN G. CHAUCER'S DISCOURSE	62
Г. Івасюк ВЗАЄМОЗУМОВЛЕНІСТЬ МОВИ, МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ІДЕНТИЧНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ НІМЕЦЬКОЇ НАЦІЇ	65
І. Казимір ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ПІДКЛАСИ ІМЕННИКІВ В ЦИТАТНО-АФОРИСТИЧНОМУ ФОНДІ В. ШЕКСПІРА	69
М. Караневич ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРАГМАТИКИ ПЕРЕКЛАДУ І КОМУНІКАТИВНИХ ТЕОРІЙ	72
М. Кізінь ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛОМОВНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕРМІНІВ	75
Ю. Ковалюк ОНТОЛОГІЯ ІДІОМАТИКИ В СТРУКТУРІ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ	78
О. Колесник МІФОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНИЙ СЕМІОЗИС В АСПЕКТІ КВАНТОВОЇ ЛІНГВІСТИКИ	80

Олександр Колесник
(Київ)

МІФОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНИЙ СЕМІОЗИС В АСПЕКТІ КВАНТОВОЇ ЛІНГВІСТИКИ

У статті розглянуто природу номінацій елементів міфологічного простору в аспекті синергетики, квантової лінгвістики та універсології. На основі етимології номінацій СЕРЦЯ окреслено контур семантичного квантора як лінгвосеміотичної інтерпретаційної матриці. Акцентується квантово-польова основа мовних явищ і механізмів семіозису.

Ключові слова: семіозис, поле, квант, хвиля, семантика

В статье рассмотрена природа номинаций элементов мифологического пространства в аспекте синергетики, квантовой лингвистики и универсологии. На основе номинаций СЕРДЦА определены контуры семантического квантора как лингвосемиотической интерпретационной матрицы. Особое внимание уделено полевой основе явлений языка и механизмов семиозиса.

Ключевые слова: семиозис, поле, квант, волна, семантика

Present-day linguistics demonstrates a tendency towards integrating methodologies and approaches towards analyzing data previously implemented separately in arts and sciences. The article considers the set of lingual and mental phenomena responsible for creating worldviews and their verbal correlates from the standpoint of synergetic, semiotic and cognitive studies that incorporate basic assumptions of quantum physics and bio-field theory.

Conceptual and language worldviews that reflect the results of processing information obtained via diverse sources are determined by content of the basic operators i.e. verbally encoded axioms suggested by the mythic space. Mythic space is respectively treated off as the energy-informational continuum containing ontological, functional, spatial-temporal and axiological models of existence that follow the universal patterns of open systems' functioning. The article highlights the idea that the physical forms of the language signs designating the said operators generate specific fields constituted by waves of certain frequency, amplitude and intensity responsible for encoding relevant information. We also suggest that energy-informational fields generated by human neural system while processing

input signals (sensory and verbally mediated) are somewhat isomorphic to those materialized by language signs. The article argues that physical parameters of waves and therefore fields pertaining to embodying the above mentioned mythic basic operators are marked by relatively more stable sets of parameters compared to the multitude of output signals. Thus the mythic space that encompasses a number of micro-fields functions as the basis for interpreting various phenomena. The semantic features of the signs representing the discussed basic operators are regarded as "semantic quanters" capable of structuring the energy-informational continuum.

The article discusses designation units verbalizing the mythic concept HEART and demonstrates their components' functioning as semantic quanta both in regard to their etymology and textual representations.

Key words: *semiosis, field, quantum, wave, semantics*

У перші десятиліття XXI ст. динамічні трансформаційні процеси, що охоплюють різноманітні сфери діяльності людини, людських колективів і націй, супроводжуються зрушеннями у моделях осмислення буття, поведінки, практичної діяльності та спілкування. З іншого боку, помітною є тенденція до уніфікації вказаних явищ та стирання їхніх етноспецифічних ознак, відома як "глобалізація культур". Глобалізаційні процеси породжують низку емоційно-оцінних суджень з приводу перспектив сучасної цивілізації, а в практичному плані - переводять найменші локальні конфлікти в масштаб загальних. Відповідно, комплекси смислів, породжуваних у межах картин світу сучасних лінгвостільностей, відображаються у різних типах дискурсу [10; 14] і призводять до змін у знакових системах. Актуальним у контексті зазначених процесів є пошук "сміслових першоелементів", відповідальних за конфігурацію культури людства [2; 13]. Міждисциплінарність сучасного мовознавства [5; 7], як інтеграція методологій та поняттєвого апарату гуманітарних, точних і природничих наук, дозволяє уточнити зміст окремих понять, що окреслюють контури сучасної лінгвістичної епістемі, розширити уявлення про природу мовно-мовленнєвих явищ і міжкультурних взаємодій.

Серед найбільш популярних об'єктів дослідження в останні роки є концепт. Серед варіантів розуміння сутності концепту згадаємо його визначення як "посередника між словами та екстралінгвістичною дійсністю" [9, с. 92], "об'єкта зі світу "Ідеальне", який має ім'я та відображає культурно зумовлені уявлення людини про світ "Дійсне" [3, с. 18], а також "біту етнокультурної інформації, що відображає світ національного сприйняття предметів і понять, позначених мовою" [12, с. 23]. Відповідь на питання, чим насправді є концепт, або якою є його матеріальна іпостась, можлива з урахуванням двох діалектично пов'язаних форм існування матерії – корпускулярної та польової. При цьому поле розуміється як феномен хвильової природи. Його складники є ситуативно об'єднаними (за принципом резонансу) кластерами хвиль з подібними параметрами, тобто, поле є багатовимірним простором, квантовим континуумом.

Зауважимо, що дотримання принципу поля в лінгвістиці здебільшого обмежується розглядом формальних відносин між його складниками і використанням принципу організації явищ як дихотомії "ядро-периферія" та використовується переважно для побудови двовимірних моделей при описі мовного матеріалу і моделюванні інтерпретаційних схем [1; 15].

В онтологічному вимірі поле виявляється носієм інформації, у той час як його флуктуації зумовлені сукупною дією суб'єктів, що випромінюють хвилі. Якщо на рівні клітини джерелом поля постає хроматин у незбалансованому стані [4], то поле смислів породжується фонами (звуками), що в невірноваженому стані (в потоці мовлення в ході розгортання дискурсивних актів, або в ментальній проекції як послідовність нейро-сигналів з певними параметрами) постають як національно-культурні варіанти, які віддзеркалюють адаптивні, атракторно детерміновані та діалектичні процеси взаємодії складників світу мірності n .

Хвильову природу мають як зовнішня (звукова) форма елементів мовного коду, так і феномени сигніфікативного плану, що становлять внутрішню форму мовних одиниць. В останньому випадку йдеться про породження мозком людини хвиль в ході перебігу

електрохімічних сигналів, пов'язаних з рецепцією, інтерпретацією та трансляцією чуттєвих і мовно-кодових одиниць [8, с.248-253]. Припустимо, що інтерпретація подібних одиниць коду (з подібними фізичними параметрами зовнішньої форми) відбувається за допомогою подібно «налаштованих» інтерпретаційних засобів, а саме, генетично споріднених органів вищої нервової діяльності, що використовують подібні знаки-інтерпретанти (тобто, відзначаються певною близькістю комбінацій амінокислот, способів проходження електричного сигналу в нервовій тканині і характеру сліду в ній, який залишає імпульс [8, с.259 - 264]). Відповідно, доходимо висновку про подібність енергетичного потенціалу зовнішньої форми мовних знаків, а також високий ступінь ймовірності "запуску" очікуваних конфігурацій біохімічних реакцій при інтерпретації графічного варіанту зовнішньої форми мовних одиниць. За аналогією до живих систем, в яких породжувана енергія виходить за межі її джерела (клітини), подібні за властивостями енергопотоків, що виникають в ході семіотично-інтерпретативної та комунікативної діяльності представників лінгвосоціотет, випромінюються, входять у резонанс і створюють синергетичні смислові поля. Останні ми розглядаємо як основу "колективної свідомості", національної картини світу, групових стереотипів тощо. У цьому контексті наголосимо на бінарному характері поля семіосфери, що є акустично-хвильовим та водночас ментально-польовим.

Енергію мовного знаку ми пропонуємо описувати у термінах мінімального набору ознак (що передаються акустичними властивостями морфофонемічних складників мовних одиниць – хвилями з певною амплітудою, частотою та інтенсивністю). Мінімальний набір ознак, реалізований у ході мовно-мовленнєвої діяльності і відповідних когнітивних процедур, здатен призводити до змін у певному сегменті колективного поля (картини світу етносу, семіосфери) ми розглядаємо як лінгвальний квант τ ¹.

Концептуалізація світу та раціоналізація буття людини і людських колективів відбувається в межах дії ірраціональних інформаційних операторів-аксіом, що є складниками міфологічного простору (МП). Дія та певний універсалізм базових операторів пояснюються власне фізичними параметрами носіїв універсальних смислів. У той час як лінгвальні кванти з різних зон інформаційного поля (картини світу) є достатньо варіативними, квантова іпостась номінацій складників МП (міфологем і базових міфічних сценаріїв) наближається до природи солітонних хвиль: їхня структура більш жорстка (стійка) – тому вони здатні виступати мікро-матрицями, за зразком котрих і відбувається квантування інших вербальних і концептуальних сутностей. Наведемо приклад.

У міфологічній моделі Всесвіту людина постає його масштабованою фрактальною моделлю. При цьому номінації частин її тіла співвідносяться з різними планами буття. Зокрема, наступний комплекс значень асоціюється з номінаціями СЕРЦЯ: да. *heorte* "серце, груди, душа, дух, воля, бажання, хоробрість, свідомість, розум" < протогерм. **hert-ōn-* (а. *heart*, дсакс. *herta*, дфриз. *herte*, дпівн. *hjarta*, нід. *hart*, двн. *herza*, нім. *Herz*, гот. *hairto*), < іє. **kerd-* "серце" (гр. *καρδια*, лат. *cor*, дірл. *crīde*, вал. *craidd*, лит. *širdis*, укр. *серце*, рос. *сердце* [18, с. 569-570], при чому в серед ознак, вербалізованих слов'янськими мовами, акцентовані семи "середина, мужність, гнів" [6, Т.5, с. 222].

Серед відомих версій інтерпретації етимології наявні наступні: іє. **kerd-* розглядається як носій значення "вірити" – через отождошення **kerd-* і **kred-* (лат. *credere*, дінд. *srād-dha* "довіра", що проявляється як хет. *karatan dai* "вкладання нутрощів [серця]"), де "вкладання", за В.В. Левицьким, розуміється як "залог" і входить до асоціативно-метонімічного ланцюжка семантичних трансформацій "середина" - "серце" (те, що посередині) - "довіра" - "залог" - "любов", "радість", "гнів", при чому значення "середина" виводиться як похідне від семи [різати], притаманної кореню **(s)ker-* [11, с. 258]. Відзначимо також близькість смислів, відображених у кельтських одиницях: ірл. *cord*, гел. (шотл.) *cordyt* "згода" < а. *cord* "погоджуватись" < лат. *cord-* основа номінацій "серця" [17, с. 101]; ірл. *creid* "вірити", вал. *credu*, корн. *crest*, брет. *cridiff*, **kreddio*; лат. *credo*, санскр. *crad-dadhdmi* < *cred-do* "я віддаю серце" Мак106, гел. *crios* "пояс,

вуздечка", ірл., дірл. *criss*, вал. *crys* "сорочка" [17, с.107] та власне ірл. *cridhe, croidhe*, дірл. *cride* "серце" [17, с.107], що дозволяє запропонувати інтерпретацію "серце - як зв'язковий елемент / засіб трансформації (переходу з одного стану в інший) / підстава для узгодження систем". З огляду на семантику [вірити], [довіряти] такі системні трансформації розглядаються як прояв ірраціонального начала.

Асоціацію "серце" ~ "довіра" ми інтерпретуємо як явище резонансу, ірраціональне відчуття сумісності систем як передумову їхньої ефективної синергетичної взаємодії. "Серединний" характер серця (пор. брет. *kreiz* "середина", укр. *sereda* "Mittwoch") ми співвідносимо з властивістю відповідного енергоцентру людини здійснювати "налаштування" її поля та полів інших людей та колективів; при цьому зазначений енергоцентр постає посередником між індивідуальними ментальними, перетворювальними й мовно-мовленнєвими практиками та колективно-орієнтованими способами діяльності (в широкому розумі – природо-відповідними).

Принагідно згадаємо, що в системі координат МП центр є опозею до зовнішнього світу, позитивно-сакральним локусом, що асоціюється з впорядкованістю та адекватним функціонуванням системи (відповідно, усвідомленням / відчуттям її комфортного стану) [7]. З огляду на уявлення про людське тіло як фрактальну модель Всесвіту, СЕРЦЕ розглядається як "контейнер ДУШ", тобто, енергоцентр, що забезпечує трансформацію і узгодження проявів ОСОБИСТОСТІ (фізичних, емоційних і ментальних) і ДУХУ як проекції надсистеми (ЛОГОСУ, САКРАЛЬНОЇ СФЕРИ), що є передумовою творчості та розвитку (лат. *creare* "створювати"). Морфологічна полісемія основи відповідної номінативної одиниці уможлиблює також наступну інтерпретацію: СЕРЦЕ як "трансформатор" асоціюється з "віссю", вздовж якої відбувається розвиток людини та її входження до смислового поля роду, етносу, нації: да. *hroð* "спис" як фрактальна символічна модель СВІТОВОГО ДЕРЕВА, метафорично – "шлях розвитку", траєкторія поступу системи в координатах універсальних і національних аттракторів.

Відзначимо також наявність у германських мовах номінацій типологічно співвіднесених з "серцем" понять.

Так, да. *sefa* "серце, розум, дух, розуміння" < протогерм.: **siban-*; **safjan-*, **sibōn* "помічати, випробовувати, радіти", гот. **sifan* "радіти", дпівн. *sefi* "почуття", *sefa* "відчувати", норв. *seva* "відчувати", шв., діал. *säv' sä* "почуватись", дсакс. *sevo* "почуття, душа", днн. *sebō* "душа" < іє: **sap-* "намагатись, досліджувати", лат. *sapiō* "пробувати, куштувати" [19], що настановлює на інтерпретацію "серце як засіб пізнання, притаманне виду *Sapiens*", пор. *gif þin hige wære // sefa swa searogrim, swa þu self talast* "якби твоє серце було таким войовничим, як ти кажеш" [21, 593-594].

У свою чергу, да. *mōd* "мужність, серце, старанність" < протогерм. **mōdā-z* "запал, лють, зусилля": гот. **mōd-s* "лють, дух", *mōdag-s* "сердитий", дпівн. *mōð-r* "лють", дшв. *mōðer*, дфриз. *mōd*, дсакс. *mōd*, шв. *mod*, дан. *mod*, дфранк. *tuod*, а. *mood*, днн. *tuot* "сила думки" нім. *Mut, Gemüt* "мужність, дух", свн. *tuot* "сила відчуттів, розуму; дух, лють", пор. *frod cyning // har hilderinc, on hreon mode* "мудрий король, сивий герой, мав смуток у серці" [21, 1306-1307].

Звідси - висновок по принципову дуалістичну раціонально-ірраціональну природу людини та кордо-центризм (у термінах П. Юркевича) як основу пізнання світу й встановлення синергетичних взаємодій між колективами, що є передумовою успішної трансформації культурної моделі людства.

Наведемо декілька текстових репрезентацій, що відображають уявлення про серце. СЕРЦЕ як ЦЕНТР (БЮ)ВІТАЛЬНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ (енергетичний контейнер) системи: *agus sgàin a chridhes* "і його серце розірвалось" [22, V], *Vin нічого не боявся... Я ж кажу, в нього серце розірвалося* [20, с. 183], постає також ОБ'ЄКТОМ АТАКИ / нападу / шкідливого впливу в ході перебігу сценарію ПРОТИСТОЯННЯ (СУТИЧКА, БИТВА): *hjör til hjarta, // þá er heftit föður* "пронизує серце у помсту за батька" [29, 55]; СЕРЦЕ - КОНТЕЙНЕР ЕМОЦІЙ / ПОЧУТТІВ: *blóðugt er hjarta // þeim er biðja skal* "кров'ю стікає серце в тих, хто жебракує" [25, 37], *sorg etr hjarta, // ef þú segja né náir // einhverjum allan hug* "скорбота спалить твоє серце, як не зможеш

довіритись другу" [25, 121], *gràdh Naois ann an cridhe Deirdire* "любов Наосі увійшла до серця Дейрдіре" [22,III], *Is goirt le m' chridhe bhi ga d' fhàgail* "болить мені серце тебе залишати" [22,III], *agus thug e cudrom a chridhe de ghaol di*. "І він віддав їй серце сповнене [ваги] кохання" [22, II], *У Руала болісно стислося серце*. [20, с.137]; СЕРЦЕ - КОНТЕЙНЕР ЯКОСТЕЙ: *því at á hverfanda hvéli //váru þeim hjörtu sköpuð, // bríð í brjósti of lagið* "на колесі їхнє серце зліплене, і вгрудях підступність" [25, 84], *She is Aes Sedai, and has the heart of a lion*. [26, с.167], *Mein Herz brennt* ("надзвичайні властивості міфічної істоти" + "емоційна напруга") [28], *ok þá át han Fáfnis hjarta ok drakk blóð þeira beggja, Regins ok Fáfnis. Þá heyrði Sigurðr, hvar igður mæltu* "і тоді він скуштував серце Фафніра й випив крові обох, Регіна та Фафніра. Тоді почув Сігурд, що казали синиці" [23, 39], *born with a heart of steel* [27a]; СЕРЦЕ - КОНТЕЙНЕР ЦІННОСТЕЙ / ЗАСІБ ОРІЄНТАЦІЇ: *In Masema, Aram had met a man who had given his life and heart and soul to the Dragon Reborn*. [26, с. 55], *Fight with your heart and you're destined for glory* [24], *live by your heart* [27a]; СЕРЦЕ - КОНТЕЙНЕР ІНФОРМАЦІЇ / ЗАСІБ ПІЗНАННЯ: *Hugr einn þat veit // er býr hjarta nær, // einn er hann sér um sefa* "Лише твоїй душі відомо, що в твоєму серці" [25, 95], *"Dè an glaoth a tha na m'chluais agus a bhual mo chridhe* "що за крик лунає в моїх вухах і б'є у серце [22, III]; СЕРЦЕ - ЦЕНТР *yet Caemlyn was Andor's heart*. [26, с.100]; СЕРЦЕ - ОБ'ЄДНАННЯ: *[Battles]... They are won by those who find the heart // Find a heart to share* [27b]. Вказані вербалізовані концептуальні моделі пов'язані з онтологічним, функціональним, локативним і аксіологічним вимірами семіосфери (національних картин світу).

Отже, іє. **kerd-* як варіант іє. **(s)ker-* розглядається як семантичний квантор, здатний в масштабі ноосфери людства організовувати ситуативно породжені ноєматичні смисли і створювати "інтерпретаційні матриці". Таку їхню функціональність ми пов'язуємо з параметрами хвиль, що кодують відповідні семантичні ознаки як універсалії буття. До конфігурації подібних матриць як полів з відносно стабільною структурою можуть входити типологічно співвіднесені з ними квантори типу іє. іє: **sap-* та герм. **mōdā-z*. Вказана інтерпретативна матриця демонструє уявлення про ірраціональний аспект буття й пізнавальної діяльності людини й окреслює орієнтири синергетичної взаємодії людей як "генераторів полів", що входять у резонанс. Загалом, кореневі морфеми імен концептів-міфологем і міфологічних сценаріїв як базових операторів категоризації та семіозису (носії понятійного компоненту семантики, значущі в контексті енерго-інформаційних полів) проявляють відносно стабільні набори властивостей, аналогічно до хвиль солітонного характеру. Це дозволяє їм виконувати функцію кванторів (упорядників, структураторів інформаційних квантів), унаслідок чого на основі змісту МП вибудовуються національні картини світу та раціоналістичні моделі дійсності. Перспективним є розгляд універсальних законів взаємодії систем, що реалізуються в ході міфологічного семіозису.

Список літератури

1. Бондарко А.В. О грамматике функционально-семантических полей // Известия Академии наук СССР. Серия литературы и языка. – М.: Наука, 1984. – Т. 43. № 6. — С. 492—503.
2. Борщевський С. В. Доіндоєвропейський субстрат у лексиці слов'янських, германських і романських мов (на матеріалі української, польської, англійської, німецької та італійської мов). – : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / С.В. Борщевський ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Київ, 2010. - 20 с.
3. Вежбицкая А. Семантика: примитивы и универсалии / А. Вежбицкая [Пер. с англ.] // Семантические универсалии и описание языков – М. : Языки русской культуры, 1999. – С. 3 –259.
4. Гурвич А.Г. .Теория биологического поля / А.Г. Гурвич. - М. : Советская наука, 1944. - 156 с.
5. Домброван Т.И. Язык в контексте синергетики : Монография / Т.И. Домброван. – Одесса : КП ОГТ, 2013. – 346 с.

6. Етимологічний словник української мови : В 7 томах / Укл. Болдирев Р. В та ін. – К. : Наукова думка. – 1982 – 2006. – Т. 1–5.

7. Колесник О.С. Лінгвосеміотика міфологічного простору: дис. ... докт. філол. наук : 10.02.15 / О. С. Колесник; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2012. – 548 с.

8. Концепции современного естествознания / В.В. Горбачев. – М. : ООО "Изд. дом "ОНИКС 21 век": ООО "Изд-во "Мир и Образование", 2003. – 592 с:

9. Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина / Под общ. ред. Е. С. Кубряковой. – М. : МГУ, 1996. – 245 с.

10. Левицкий А.Э. Глобализация как основа формирования топонимического пространства США // Язык и пространство: проблемы онтологии и эпистемологии : [монография] / А.Э. Левицкий, С.И. Потапенко, Л.И. Белехова и др.; под ред. А.Э. Левицкого, С.И. Потапенко. - Нежин : Изд-во НГУ имени Николая Гоголя, 2011. - С. 130- 174.

11. Левицкий В. В. Этимологический словарь германских языков / В. В. Левицкий. – Винница : Нова книга, 2010. – Т.1. – 610 с.

12. Манакін В. М. До питання про універсальні смисли в семантиці слів / В.М. Манакін // Проблеми зіставної семантики. – Вип. 8. – К. : КНЛУ. – 2007. – С. 3–8.

13. Мосенкіс Ю. Л. Проблема реконструкції мови трипільської культури дис. ... докт. філол. наук : 10. 02. 01, 10. 02. 15 / Ю.Л. Мосенкіс; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2002. - 26 с.

14. Мунтян Л.В. Актуалізація концепту GLOBALISATION в науковому та мас-медійному дискурсах. . – : автореф. дис. ... канд. філол. наук 10.02.04 /Л.В. Мунтян; Чернівці 2015. - 20 с.

15. Щур Г.С. Теории поля в лингвистике- М.: Наука, 1974. — 256 с.

16. Etymological Dictionary of Modern English / Ed. by D. Harper. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.etymonline.com>

17. McBain A. An Etymological Dictionary of the Gaelic Language / Alexander. A. McBain, LL.D. – Stirling : Eneas MacKay, 1911. – 426 p.

18. Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch / Julius Pokorny. – Bd. 1–2. – Bern : Francke. – 1959. –1183 S.

19. StarLing database server / S. Starostin, G. Bronnikov, Ph. Krylov. - 1998-2012. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://starling.rinet.ru>

Джерела ілюстративного матеріалу

20. Дяченки Марина та Сергій. Брамник / Марина та Сергій Дяченки. – К. : Джерела М, 2005. – 288 с.

21. Beowulf . – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://northvegr.org/sagas%20and%20epics/epic%20poetry/beowulf/index.html>

22. Deirdire. – [електронний ресурс]. – режим доступу : www.dirdire.org.uk

23. Fáfnismál [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://norse.ulver.com/texts/fafnis.html>

24. Hammerrfall: (DG) Destined For Glory // Renegade (2000). – Nuclear Blast, 2000. – [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.darklyrics.com/h/hammerfall.html>

25. Havamál. – [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://norse.ulver.com/edda/hava.html>

26. Jordan R. Winter's Heart.- New York : Tom Doherty Associates, LLC, 2000. - 596 p.

27. Manowar Heart of steel (b) // Kings of metal. - Atlantic, 1998; Courage (b) // Louder Than Hell. - Geffen, 1996. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.darklyrics.com/m/manowar.html>

28. Rammstein. Mein Herz brennt // Mutter, 2001. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.azlyrics.com/lyrics/rammstein/meinherzbrennt.html>

29. Völuspá. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://norse.ulver.com/edda/voluspa.html>